

Вплив військової агресії проти України на інвестиційну привабливість сільськогосподарської галузі

Повномасштабна війна стала новим і визначальним чинником негативного впливу на рівень ділової активності й привабливості інвестиційного середовища в Україні. Так, за результатами експертного дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 року впав більше ніж на пів пункту та склав 2,17 бали (у другому півріччі 2021 року показник індексу складав 2,73 балів) з 5-ти можливих. Це значення – найнижче з 2013 року. Також результати проведеного серед 102 генеральних директорів опитування свідчать, що у 1-му півріччі 2022 року оцінка інвестиційного середовища в Україні очікувано погіршилась. Так, відсоток СЕО, які вважають інвестиційний клімат вкрай несприятливим, зріс у десять разів – з 5 до 53 % за останні пів року. Ще 34 % вважають його швидше несприятливим. Нейтрально оцінюють поточний інвестиційний клімат 9 % директорів, і ще 4 % вважають його сприятливим.

Військові дії негативно позначилися на інвестиційній привабливості всіх галузей економіки, в тому числі й сільськогосподарської. За попереднім прогнозом Інституту аграрної економіки, здійсненим до початку повномасштабної агресії росії проти України, обсяг залучення капітальних інвестицій у сільське господарство у 2022 році мав би скласти 2,2-2,5 млрд доларів США. Але нині науковці Інституту орієнтуються на песимістичні варіанти прогнозу капітальних інвестицій у сільське господарство – спаду до 1,1-1,2 млрд доларів США. Водночас розвиток інвестиційної діяльності розглядається як головний чинник відновлення аграрного виробництва та підвищення його ефективності, а також забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Необхідно відмітити, що Україна, яка асоціюється у світі з аграрною спеціалізацією, має значний фізичний сільськогосподарський потенціал: велику територію (33,3 млн га та 7,5 млн га пасовищ) з родючою землею (близько 40 % запасів світового чорнозему); близькість важливих ринків експорту країн ЄС, Середнього Сходу, Північної Африки та інших частин світу. Слід зазначити, що небагато країн світу мають землю сільськогосподарського призначення такої високої якості та кількості у відносному виразі (у розрахунку на душу населення). Найбільший потенціал Україна має у виробництві та експорті зерна, цукру, продукції тваринництва та олійних культур, тому в неї є всі можливості посісти вагоме місце на глобальному ринку органічної сільськогосподарської продукції. А загалом, за даними ООН українська земля за умови ефективного господарювання здатна повноцінно годувати 100 млн людей.

Важко переоцінити значення аграрного сектору України для світової продовольчої безпеки. Деякі країни залежать від України більше за інші: імпорт пшениці з України має вирішальне значення для окремих країн Близького Сходу, таких як Єгипет; частка України у загальному китайському імпорті пшеничного борошна становить 44%, кукурудзи – 55%, сояшникової олії – 59%. Український сільськогосподарський експорт, що сильно залежить від морського транспорту, майже зупинено через російську блокаду українських портів Чорного та Азовського морів. Зараз, коли залізниця є єдиним прийнятним варіантом, обсяг можливого експорту становить лише 0,6 млн. тонн на місяць (з довоєнних 5-6 млн. тонн), хоча інвестиції в транспортну інфраструктуру можуть дозволити збільшити цей обсяг. Українське сільське господарство є прямою жертвою російської агресії, оскільки бойові дії часто відбуваються на українських полях та на українських фермах. Є широко поширена проблема забруднення ґрунту боеприпасами, що не розірвалися, саморобними вибуховими пристроями і розлитим паливом. Але найбільшою проблемою, безперечно, є міни.

За останніми оцінками, близько 13 % території України заміновано. Російські війська використовують системи дистанційного мінування «Земледелие», які призначені для швидкої установки мін на великих площах і становлять велику небезпеку для фермерів та їх техніки. Це глобальна проблема продовольчої безпеки, оскільки регіони, які постраждали від російського вторгнення, відіграють важливу роль у сільському господарстві країни. У 2021 році частка цих регіонів у виробництві пшениці в Україні становила 38%, кукурудзи – 34%, ячменю – 43%, насіння сояшника – 49%. Існує ризик затяжної війни у Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій та Херсонській областях – їхня частка виробництва пшениці становить 23%, кукурудзи – 3%, ячменю – 21%, насіння сояшника – 20%.

Російські мародери крадуть українське сільськогосподарське обладнання та відправляють його до росії. На тимчасово окупованих територіях росіяни часто знищують сільськогосподарських тварин. Це значно ускладнить післявоєнне відновлення для фермерів у потерпілих регіонах. Зазначені злочини та ризики, які спричинені військовими діями негативно впливають на сучасний стан аграрного сектору економіки та формування його інвестиційної привабливості.

Отже, нині одним із основних та пріоритетних завдань, як розвитку аграрного сектору зокрема, так і розвитку національної економіки взагалі, є поліпшення інвестиційної привабливості економіки з метою залучення якомога більших обсягів інвестицій до національного товаровиробника. Особливо це стосується підприємств аграрного сектору, які терміново потребують інвестицій для відновлення та формування високотехнологічної матеріально-технічної бази, покликаної забезпечити високоефективний рівень аграрного виробництва.

На початку 2022 року інвестори називали галузь сільського господарства як одну із найдоцільніших для

інвестиційної діяльності. Однак події останніх місяців значно вплинули на інвестиційну привабливість даної галузі. Воєнна агресія проти України очікувано очолила перелік чинників, що негативно вплинули на інвестиційний клімат. Але не варто забувати і про інші негативні фактори впливу, такі як: зниження купівельної спроможності населення; логістичні виклики; високий рівень корупції. Також до чинників, які негативно впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектору слід віднести проблеми тіньової економіки, пошкодження майна, трудової міграції, валютних обмежень, цін на енергоносії, неефективності системи оподаткування, частих змін у законодавстві, незрозумілої процедури мобілізації.

Серед позитивних змін, які підвищують рівень інвестиційної привабливості варто відмітити: надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу; скасування мит і квот на український експорт й «транспортний безвіз» із ЄС; відстрочення сплати податкових та митних платежів, а також подачі звітності.

Попри всі труднощі та загрози, українська економіка на цьому етапі проходить тест на міцність. І найстійкіша, стратегічно важлива галузь спільного господарства – агросектор працює на добробут України, продовольчу безпеку країни та світу. Саме на українській землі створюють підґрунтя для сприятливішого інвестиційного клімату та зростання ділової активності.

Для кожного інвестора (як вітчизняного, так і зарубіжного) цікаві, насамперед, сектори, де створюється висока додана вартість, продукція яких може бути конкурентною на світових ринках. Український уряд визначив 10 галузей, які мають суттєвий інвестиційний потенціал, серед яких на п'ятому місці агропромисловий комплекс (\$34 млрд інвестиційного потенціалу). Український уряд прагне збільшити потужності переробки, розвивати сектори з високою доданою вартістю, як-то виробництво м'яса, молока та молокопродуктів, садівництво тощо.

Для залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестиційних проектів та можливостей у 10-ти галузях економіки. Кожен потенційний інвестор, зареєструвавшись на платформі, отримує вичерпну інформацію про можливості інвестування, конкретні проекти та вигоди, які матиме від вкладання в економіку України. Дана платформа спрощує процес залучення інвестицій в державу та сприяє підтриманню економіки, та в подальшому, швидкому її відновленню.

У липні 2022 року на конференції в Лугано Україна представила потужний та всеохоплюючий план відновлення країни. Реалізація цієї стратегії розрахована на 10 років і вона отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів.

Найбільше інвестиційними можливостями в Україні цікавляться представники США, Німеччини, Великобританії, Польщі та Туреччини в таких напрямках, як: інноваційні технології, сільське господарство, фінансовий сектор, логістика, енергетика, корисні копалини та оборонна промисловість.

На основі вищевикладеного матеріалу, можна дійти до висновку, що на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств України найбільш негативний вплив має повномасштабна війна, яку розпочала росія проти нашої держави. До позитивних факторів, які впливають на інвестиційну привабливість, відносять земельний фонд, яким володіє наша держава. Але у зв'язку з війною, частина сільськогосподарських земель є замінованою, а саме, за останніми оцінками, 13% або приблизно 270 тисяч квадратних кілометрів території, що в свою чергу, займе не один рік на розмінування. З метою подолання наслідків впливу негативних факторів, уряд вже активно почав розробляти плани по відновленню сільськогосподарської галузі та залученню коштів, як зовнішніх, так і внутрішніх інвесторів.

В той же час, для відновлення й сталого розвитку аграрного сектору та сільськогосподарських територій насамперед необхідно створити умови для підвищення рівня інвестиційної привабливості окремих регіонів і територій. Активізація інвестиційної діяльності може бути досягнута за рахунок концентрації зусиль українського уряду на пріоритетних напрямках розвитку аграрного сектору, на основі формування національної, галузевих, регіональних та інших інвестиційних програм. Також для формування сприятливого інвестиційного клімату, важливим є кардинальне і якісне реформування економіки, правоохоронної та судочинної системи, демонополізація та детінізація економіки, подолання корупції для забезпечення захисту прав власності; забезпечення стабільності та прозорості законодавства, оптимальний рівень податкового навантаження; розвиток ринкової інфраструктури; державна інвестиційна підтримка фермерства, особливо на пошкоджених військовими діями сільських територіях.